

Rechtsvergelijkende kanttekeningen bij een stukje actuele problematiek in de detailhandel

Julien STUYCK
Assistent full-time K.U.L.

Inleiding

De opzet van dit artikel is even stil te staan bij de recente evolutie van het recht n.a.v. enkele actuele fenomenen in de Belgische detailhandel. Tevens zal ik de bestaande wetgeving in andere landen nagaan (1).

Detailhandel (of kleinhandel) dient hier ruim te worden verstaan in de zin van: het geheel van ondernemingen die produkten en/of diensten aanbieden aan de verbruiker. De fenomenen die ik zal behandelen hebben betrekking op de relatie detailhandelaar-verbruiker. De rechtsbetrekkingen tussen detailhandelaar en overheid, leveranciers of kredietverleners, of tussen detailhandelaars onderling, komen hier niet ter sprake, tenzij zij betrekking hebben op de verkoop- (2) of reclame-activiteit en dus bedoeld zijn het bedrag en/of de belangen van de verbruiker te beïnvloeden of te schaden (b.v. ongeoorloofde mededinging, waarbij het publiek tevens misleid wordt).

De regels (vooral wetten en rechtspraak) die hier zullen worden aangehaald en besproken, kunnen alle gerekend worden tot het '*economisch recht*', of men dit nu in zijn ruime betekenis neemt zoals W. VAN GERVEN (3) of in zijn engere betekenis van sociaal-economisch of marktrecht (4) zoals o.a. MULDER en DUK (5).

(1) De gebruikte afkortingen:

BB: Der Betriebs-Berater.

BGBL.: Bundesgesetzblatt.

GRUR: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht.

GRUR Int.: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil.

J.C.P.: Jurisclasseur Périodique.

J.O.: Journal Officiel.

JW: Juristische Wochenschrift.

S.E.R.-Bulletin: Sociaal-Economische Raad, Informatie- en documentatiebulletin (Nederland).

(2) SAVATIER, R., *La vente de services*, Rec. Dall., 1971, Chronique, blz. 223-232.

In navolging van deze auteur bepleit ik de uitdrukking 'verkoop van diensten'.

(3) VAN GERVEN, W., *De begrippen handelsrecht, economisch recht en sociaal-economisch recht*, S.E.W., 1970, blz. 5 en 6.

Deze auteur erkent tot het economisch recht: het ondernemingsrecht (bv. faillissement, pand op handelszaak), het marktrecht (bv. vestigingsrecht, consumentenbescherming), en het juridisch instrumentarium (bv. wisselbrief).

(4) *Id.*

(5) MULDER en DUK, *Schets van het sociaal-economisch recht in Nederland*, Zwolle, 1972, blz. 34 e.v., i.b. blz. 46.

De behandelde onderwerpen worden in drie groepen ingedeeld. Vooreerst het recht t.a.v. de fenomenen van *concurrentenbescherming*. Vervolgens het recht m.b.t. de *consumentenbescherming*. Onder concurrentenbescherming versta ik dan die maatregelen die in 'de eerste plaats, daarom niet uitsluitend, belangen van bepaalde handelsbedrijven (i.c. in de detailsector) beogen te beschermen. Anderzijds bestaat consumentenbescherming ook uit regels die de concurrentievoorwaarden ordenen. Tenslotte zal ook aandacht worden besteed aan enkele *conjuncturele maatregelen* met rechtstreekse gevolgen voor de detailhandel.

I. BESCHERMING VAN CONCURRENTEN

I.1. De laatste decennia zijn de traditionele detailhandelaars van alle Westerse welvaartslanden (de kleine kruidenier, de ambachtsman) hoe langer hoe meer de groeiende concurrentie gaan voelen van grote, indien niet enorme, distributiebedrijven die vaak (zoals in België) slechts commerciële eenheden zijn van belangrijke, multinationale concerns. Het succes van de huidige generatie grote distributieondernemingen - hypermarkten, supermarkten, 'discount-houses', verbruiksmarkten, 'cash and carry's' - heeft, afgezien van een vaak veel grotere *economische macht*, o.m. te maken met *inplanting* (plaats van de vestiging) en *verkoopspolitiek* (prijsc concurrentie, late sluitingsuren, reclameacties, zelfbediening, groot assortiment ...).

Nu kan in een democratie de meerderheid van mening zijn dat de kleine, zelfstandige detailhandelaar kost wat kost zijn plaats in de distributie moet kunnen behouden, of dat aan deze zelfstandigen tenminste de nodige middelen moeten worden verschaft om voor die plaats te blijven vechten. Indien zelfs een dergelijke beschermingsgedachte niet aanwezig is, kan daarom soms wel de noodzaak worden aangevoeld de macht en de expansie van de grote distributiebedrijven niet verder te consolideren (bvb. door een lakse toepassing van de wetgeving op de ruimtelijke ordening of het verlenen van faciliteiten op het gebied van de infrastructuur) of zelfs te bemoedigen. De reden hiervan kan zijn: iets verwezenlijken van het ideaal der *vrije concurrentie*, dat niet gebaat is met *monopolievorming*.

I.2. Wil men nu juridisch wat gaan doen aan de bescherming van (kleine) concurrenten tegen de drie hoger genoemde fenomenen (economische macht, inplantings- en verkoopspolitiek van de grote distributieondernemingen), dan lijken vooral de volgende middelen, althans theoretisch, beschikbaar: het creëren van het nodige *juridisch instrumentarium* voor een *defensieve organisatie* van middenstandswinkeliers ('countervailing power'), een reglementering van de *inplanting van dis-*

tributiebedrijven, en het stellen van regels m.b.t. *prijsconcurrentie, reclameacties en winkelsluitingsuren* (6).

Regels t.a.v. verkoopspolitiek en inplanting grijpen direct in de rechtssfeer der bedrijven in. Soms aarzelt men dan ook om die stap te zetten. Winkelsluitingsuren vormen daarop een uitzondering, maar werden in de meeste landen ingevoerd in een tijd toen dit louter een maatregel van *zelfbescherming der middenstand*.

Een reglementering van prijsconcurrentie en reclame wordt meestal in de eerste plaats ter bescherming van de consumenten ingevoerd, daar waar de excessen op dit gebied dikwijls werden beteugeld als daden van ongeoorloofde mededinging. Op de reglementering inzake prijsconcurrentie en reclameacties kom ik in het volgende hoofdstuk terug.

I.2.1. Organisatie van de middenstandshandel: de middenstandswarenhuizen (7)

Het eerste middenstandswarenhuis werd opgericht in Zweden in 1962 (8). Middenstanders reageerden tegen de grote ontwikkeling van zelfbedieningszaken door gebruik te maken van dezelfde wapens: onder één dak groepeerden ze handelaars van verschillende takken. Op die manier zouden de klanten de voordelen van de warenhuizen (t.w. groot assortiment, de specifieke sfeer, lagere prijzen door algemene onkostenbesparingen) kunnen genieten, en toch bediend worden door specialisten. De handelaars zouden kunnen genieten van meerinkomsten zonder hun *zelfstandigheid* te verliezen. Deze organisatievorm verspreidde zich met wisselend succes over een aantal Europese landen (9).

Welke *juridische vorm* een dergelijke organisatie dient aan te nemen (vennootschap?, zo ja, welke vennootschapsvorm?, samenwerking zonder rechtspersoonlijkheid?) bleek een boeiende, maar niet zo eenvoudig op te lossen vraag.

In *Frankrijk*, waar nochtans de nieuwe rechtspersoonsvorm, de '*groupeement d'intérêt économique*', enig perspectief bood, achtte de wetgever zich verplicht een wet betreffende 'collectieve winkels voor zelfstandigen' uit te vaardigen (10). Deze wet laat de handelaars die een middenstands-

(6) Andere middelen tegen economische machtspositie zijn o.a. een effectief en efficiënt kartelrecht (In de ruime zin), wat in België bestaat — wet van 27 mei 1960 tot bescherming tegen het misbruik van economische machtsposities — maar zelden of nooit wordt toegepast.

(7) Voor meer bijzonderheden, zie GEERINCKX, L., *Middenstandswarenhuizen*, seminariewerk Handels- en Economisch Recht, in *Juridische aspecten van de detailhandel*, Leuven, 1971-72. Dit is een gestencilde uitgave van papers, door studenten gerealiseerd in het kader van het seminarie. (Ter inzage op het Instituut voor Handelsrecht, Tiensestraat 41, Leuven).

(8) SERNA, J.-C., *Les magasins collectifs d'indépendants*, J.C.P., 1972, I, nr. 2 506.

(9) GEERINCKX, L., *l.c.*

(10) Wet nr. 72-651 van 11 juli 1972, J.C.P., 1972, III, nr. 39372. Dezelfde dag werd de wet nr. 72-652 'relative aux sociétés coöperatives de commerçants détaillants' uitgevaardigd. Tekst in: J.C.P., 1972, III, nr. 39373.

warenhuis oprichten willen, de keuze tussen drie rechtsvormen : een G.I.E., een N.V. met veranderlijk kapitaal, of een coöperatieve. Voor het overige regelt ze de specifieke problemen die zich bij de oprichting en functionering van een dergelijk warenhuis kunnen voordoen. Deze moeilijkheden houden verband met het feit dat de 'organen' van de rechtspersoon noodzakelijk een zekere bevoegdheid (vooral van commerciële aard) moeten hebben, een bevoegdheid die nochtans moet rekening houden met het eigendomsrecht van de afzonderlijke (voor eigen rekening handeldrijvende) vennoten. Wetgevende initiatieven in andere landen zijn mij niet bekend.

I.2.2. Inplantingen van distributieondernemingen

Een probleem dat niet zo lang geleden de aandacht van de publieke opinie en van het Parlement gaande hield, was de geografische inplanting van grote distributiebedrijven (11). De periferie van de meeste Belgische steden werd in de laatste jaren een sterk aantrekkingspunt voor zelfbedieningswarenhuizen, die werden uitgerust met parkeerterreinen en benzinstations. Aanvankelijk was deze vlucht uit de stad een bittere noodzaak wegens de ruimtelijke uitbreidingsonmogelijkheid. Nadien werd het zelfs voor de gemotoriseerde consument interessant zijn inkopen te concentreren in een grote zelfbedieningszaak waar hij zeker parkeerplaats vinden zou. Reacties van de georganiseerde middenstand tegen wat zij noemt de 'wildgroei' der warenhuizen, leidde vorig jaar tot een parlementair initiatief vanwege volksvertegenwoordigers van verschillende politieke partijen. Een wetsvoorstel 'betreffende de inplanting van handels- en dienstverleningsbedrijven' werd op 7 juli 1972 bij de Kamer ingediend (12). Dit voorstel voorzag o.a. in het uitvaardigen van een *algemeen inplantingsplan* voor handel en dienstverlening en lokale (stedelijke) commerciële structuurplannen in het kader van de plannen van aanleg voorzien in de *wetgeving op de ruimtelijke ordening*. Zoals de grote meerderheid van wetsvoorstellen (13), zal ook dit parlementair initiatief nooit - althans niet in de voorgestelde vorm - wet worden, maar de invoering op min of meer langere termijn van een ordening is niet zo onwaarschijnlijk (14).

(11) Tijdens de periode 1954-1959 was er zelfs een zgn. 'grendelwet' in voege (Wet van 3 maart 1954 betreffende de opening, de vergroting of de uitbreiding van zekere kleinverkoopbedrijven, B.S., 6 maart 1954) die aan 'warenhuizen' (detailhandelsbedrijven van zekere, in de wet vermelde, afmetingen, met een bepaald aantal afdelingen, een zeker aantal werknemers ...) het verbod oplegde bijhuizen te openen of hun bestaande vestigingen uit te breiden.

(12) Parl. Besch. Kamer, 1971-1972, nr. 281/1.

(13) Cijfers vindt men bij : VAN SCHOOR, W., *Wetsvoorstellen als middel tot parlementair wetgevend initiatief*, Intermediair, 4e jaargang, nr. 17, blz. 19 e.v.

(14) De regering heeft overigens reeds beloften in die zin gedaan. Zie in het '*Verlag over de economische ontwikkeling in 1971 en 1972, over de vooruitzichten voor 1973 en over de actuele problemen inzake het economisch beleid*', Parl. Besch. Kamer, 1972-1973, nr. 66 de volgende passus : 'De overheid heeft echter besloten dat de inplanting

In *Nederland* heeft het probleem van de grote winkelvestigingen buiten de steden alleszins reeds aanleiding gegeven tot werkzaamheden op regeringsniveau. Op 19 maart 1973 legden de Minister van Volkshuisvesting en de Staatssecretaris voor Economische Zaken een rapport voor aan de Voorzitter van de Tweede Kamer. Dit document was opgesteld door de 'Interdepartementale werkgroep ter bestudering van de detailhandelsactiviteiten buiten de winkelgebieden' (15). Hierin wordt m.b.t. het terzake te voeren beleid een beperking van het aantal grote perifere winkelvestigingen aanbevolen, hoofdzakelijk om redenen van verkeers-technische en milieubeschermende aard (16).

In *Duitsland* ging het fenomeen der grote detailhandelsvestigingen buiten de stad gepaard met een heropleving van het van oudsher (17) reeds door speciaalzaken (vooral van meubelen e.d.) toegepast gratis vervoer van klanten. In die tijd betrof het evenwel meestal individueel vervoer (18). Toen echter buiten de stad gelegen hypermarkten - dit zijn zelfbedieningswarenhuizen met grote oppervlakte en een non-food afdeling - bussen gingen inleggen of de vervoerprijs voor de lijnbus aan hun klanten terugbetaalden, om ook de niet-gemotorizeerde stadsbewoners massaal aan te trekken, werden de Duitse rechtbanken overspoeld met vorderingen van de gevestigde handel. Deze wilde door middel van een rechterlijke injunctie uit ongeoorloofde mededinging een einde aan deze situatie stellen. Het Bundesgerichtshof (19) zag, in navolging van de meeste

van nieuwe grootwinkelbedrijven op harmonische wijze moet gebeuren, rekening houdend met de belangen van de verbruikers en het behoud van het leefmilieu'. Onder-tussen (op 14 november 1973) werd door enkele volksvertegenwoordigers (VERBERCK-MOES cs.) een voorstel van een nieuwe 'grendelwet' bij de Kamer ingediend: het 'wetsvoorstel tot tijdelijke stopzetting van de vestiging van nieuwe en van de uitbreiding van bestaande grootwarenhuizen' (Parl. Besch. Kamer, 1973-1974, nr. 705/1) wil de vestiging van nieuwe en de uitbreiding van bestaande detailhandelsbedrijven met een verkoopsoppervlakte van meer dan 350 m² en meer dan vijf personeelsleden zonder meer stopzetten. Het duidelijk verzet van de vakbonden tegen de invoering van een nieuwe 'grendelwet' en de minder drastische visie van de overheid op deze problematiek (zie hierboven) doen evenwel vermoeden dat het wetsvoorstel VERBERCKMOES niet zo succesrijk zal zijn als het voorstel AKKERMANS i.v.m. de winkelsluiting (zie verder).

(15) Zittijd 1972-1973, stukken 12321/1 en 12321/2.

(16) Zie vooral stuk 12321/2, blz. 24-25.

(17) Zie bv. Reichsgericht, 26 september 1933, JW, 1933, blz. 2522 en OLG Hamm, 19 februari 1938, GRUR, 1938, blz. 477.

(18) Het individueel gratis vervoer van klanten werd door het arrest van 5 mei 1972 van het Bundesgerichtshof, GRUR, 1972, blz. 603 e.v., met noot van KLAKA, in strijd met § 1 van het Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (UWG) geacht, (te vergelijken met art. 54 Wet Handelspraktijken) wegens de uitoefening van 'psychologische koopdwang' op de klanten die geneigd zouden kunnen zijn dankbaarheid- of behoorlijkheidshalve iets te kopen. Men merke op dat in Duitsland bij de beoordeling of een daad niet in strijd is met de eerlijke handelsgebruiken uitdrukkelijk rekening wordt gehouden met de belangen van de consument. Dit is gevestigde rechtspraak. Hierover vindt men meer bij ULMER-REIMER, *Unlauterer Wettbewerb*, III, Deutschland, nr. 29 e.v.

Oberlandesgerichte (20) in de gewraakte concurrentiedaad echter *geen inbreuk* op de eerlijke handelsgebruiken, evenmin trouwens als een overtreding van de bepalingen uit de Zugabeverordnung (de wet die de verkoop met premie verbiedt).

1.2.3. Winkelsluiting

Vanaf 1 maart 1974, dag waarop de wet van 24 juli 1973 tot instelling van een verplichte avondsluiting in handel, ambacht en dienstverlening (21) in werking treedt (22), zal de Belgische consument moeten wennen aan strikte winkelsluitingsuren, zoals bvb. zijn Nederlandse en Duitse lotgenoot. Deze zeer omstreden wet (23) kwam tot stand op een ogenblik dat in andere landen meer en meer de nood werd gevoeld om de bestaande reglementering te *versoepelen of zelfs af te schaffen*. De reden hiervoor: veranderde koopgewoonten, wensen van de consument, en sterke expansie van perifere winkelvestigingen (24).

In *Nederland* adviseerden de Sociaal-Economische Raad en het Hoofdbedrijfschap voor de Detailhandel evenwel, niets aan de huidige wetgeving te wijzigen (25). Winkels moeten in Nederland - behoudens één koopavond per week (tot 22 uur) - dicht om 18 uur. Actuele pogingen om deze wet te omzeilen zijn dan ook niet uit de lucht (26).

Volgens het *Duitse Ladenschlussgesetz* (LadschlG) van 28 november 1955 (27) moeten winkels van maandag tot vrijdag om 18.30 uur en 's zaterdags om 14 uur dicht. De eerste zaterdag van de maand kan men

(19) BGH, 18 september 1970, NJW, 1970, blz. 2245 en GRUR, 1971, blz. 322.

BGH, 19 november 1971, NJW, 1972, blz. 291.

Hierover meer bij: TETZNER, H., *Wettbewerbsrechtliche Beurteilung von Kundenfahrten*, NJW, 1973, blz. 1099 e.v.

(20) Zie de bespreking van deze rechtspraak bij: BULOW, P., *Die Ausgestaltungen der kostenlosen Kundenförderungen in der Bewertung durch die Gerichte*, BB, 1973, blz. 409 e.v.

(21) B.St., 1 september 1973.

(22) Zie artikel 13.

(23) Een terugblik op persartikelen uit het eerste halfjaar 1973 (o.m. over de in die periode gevoerde tegenactie van G.B.-entreprises) en de lectuur van de aan de verslagen van de Senaatscommissie toegevoegde adviezen (Parl. Besch. Senaat, 1971-72, nr. 316) en resultaten van allerlei enquêtes leiden reeds vlug tot deze vaststelling. Zie vooral het erg verdeelde advies van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven: vertegenwoordigers van de middenstand: voor het wetsvoorstel; vertegenwoordigers der vakbonden, consumentenorganisaties en de grote distributieondernemingen: tegen, maar dan vaak om uiteenlopende redenen.

(24) Over deze laatste ontwikkeling bij onze Noorderburen: zie het Rapport van de Interdepartementale Werkgroep ter bestudering van het vraagstuk van detailhandelsactiviteiten buiten de winkelgebieden, aan de Voorzitter van de Tweede Kamer, zittijd 1972/73, nr. 12321.

(25) Wet van 24 januari 1952, Ned. St., 1952, ed. S & J., nr. 106.

(26) Zie Hoge Raad, 5 december 1972, N.J., 1973, blz. 313, met noot Th. W.v.V. over een postorderbedrijf dat op zondag een toonzaal heeft geopend en er 'voorlopige bestellingen' opneemt. De Hoge Raad achtte de winkelsluitingswet van toepassing.

(27) BGBL., I, blz. 875.

tot 18 uur winkelen. Zondag is absolute sluitingsdag zoals in Nederland. Voor apotheken, benzinstations, krantenkiosken, toeristische centra, vlieghavens, verkoop van bepaalde produkten op bepaalde dagen (rond Kerstmis en n.a.v. markten en beurzen) zijn afwijkingen voorzien of kunnen afwijkingen toegestaan worden. Het publiek en de meerderheid der distributie stelt een *wekelijks quotastelsel* (van 64.30 uur gemiddeld) voor, dat naar believen zou kunnen worden toegepast (28). Een dergelijk stelsel zou de middenstand ook de beoogde zondagsrust en een niet al te overladen werkdag kunnen garanderen (29). Of verplichte winkelsluitingen de concurrentieproblemen tussen grote distributiebedrijven en kleine detailhandelaars zal oplossen, kan betwijfeld worden (30).

Ook *Luxemburg* kent een winkelsluitingswet. *Italië* en *Frankrijk* niet. Volgens de inlichtingen vervat in het geciteerde Senaatsverslag (31) bestaat er in *Oostenrijk*, *Zwitserland* en *Groot-Brittannië* een sterke tendens om de aldaar bestaande reglementeringen te *versoepelen*. In *Zweden* werd op 31 december 1971 de reeds versoepelde wetgeving totaal *afgeschaft*. In *Finland* pastte men de reglementering aan.

De *Belgische wet* is het gevolg van een parlementair initiatief van senator P. AKKERMANS (32). Het weinig strenge voorstel (sluitingsuur 19.30 uur en 21 uur op vrijdag) werd door de Senaatscommissie nog versoepeld (20 uur en 21 uur op vrijdag en gelijkgestelde dagen) (33). Voor het overige werd inhoudelijk niet veel aan het oorspronkelijke ontwerp gewijzigd. De Belgische winkelsluitingswet behoort tot wat tegenwoordig het '*economisch recht*' wordt genoemd (34). In tegenstelling met het '*Ladenschlussgesetz*' bevat de Belgische wet *geen sociaal-rechtelijke bepalingen* over zondagsrust en dergelijke.

Artikel 1 bepaalt het *toepassingsgebied* van de wet: de toegang tot elke onderneming die zich bezig houdt met de rechtstreekse verkoop van produkten of het verlenen van diensten aan de verbruiker, waarvoor contact met de klanten vereist is, de directe verkoop aan de verbruiker,

(28) Verslag namens de Verenigde Commissies voor Economische Zaken en voor de Middenstand, uitgebracht door de heer HERCOT, Parl. Besch. Senaat, 1972-73, nr. 316, blz. 5.

(29) Een amendement dat de voorgestelde regeling in België wilde vervangen door een maximum toegelaten aantal, maar door elke handelaar vrij te kiezen openingsuren werd in de Senaatscommissie verworpen (Verslag nr. 316, blz. 9). Zie ook het verworpen amendement in de Kamer (Parl. Besch. Kamer, 1972-73, nr. 636/3). Ook de Belgische Raad voor het Verbruik pleitte voor een urenquotasysteem, max. 72 uren per week. (Parl. Besch. Senaat, 1972-73, nr. 316, blz. 24).

(30) Standpunt van de Raad voor het Verbruik (verslag nr. 316, blz. 25).

(31) *Id.*, blz. 5 en 6.

(32) Parl. Besch. Senaat, 1971-72, nr. 159.

(33) Met 7 tegen 6 stemmen: Parl. Besch. Senaat, 1971-72, nr. 353, blz. 8. Deze versoepeling droeg evenwel de unanieme goedkeuring weg van de Hoge Raad voor de Middenstand. Zie het advies bij verslag nr. 316, blz. 17.

(34) Zie voetnoot (3).

thuisbezorging en bijvullen van automaten zijn verboden na het sluitingsuur.

Artikel 2 bepaalt de *sluitingsuren* : vóór 4 uur en na 21 uur op vrijdagen en op werkdagen die een wettelijke feestdag voorafgaan (35), vóór 5 uur en na 20 uur op andere dagen (dus ook op zondag in de branches waar op zondag gewerkt wordt). Wekelijkse sluitingsdag en zondagsrust (voor het personeel) worden geregeld door de wetten van 22 juni 1960 (36), respectievelijk 6 juli 1964 (37).

De wet van 22 juni 1960 'tot invoering van een wekelijkse rustdag in nering en ambacht' werd onlangs nog gewijzigd door de wet van 5 juli 1973 (38), die van het verbod van winkelopening op de wekelijkse rustdag uitsluit : de verkoop in verkoopsputen gelegen op het domein der autowegen.

Artikel 3 geeft de Koning de bevoegdheid bijzondere voorwaarden te stellen inzake de toepassing van de wet op de *colporteurs*.

Artikel 4, § 1 verklaart de bepalingen van artikel 1 niet van toepassing, ten eerste op een aantal bedrijven, o.m. die uit de horecasector, benzinstations, leveranciers van huisverwarmingsbrandstof, tabak- en bloemenwinkels, verkoopsputen in spoorwegstations ; ten tweede m.b.t. een paar produkten (waar ook zij te koop worden geboden), m.n. kranten en tijdschriften ; ten derde in geval van dringende noodzakelijkheid. Wat onder dringende noodzakelijkheid dient te worden verstaan wordt blijkbaar aan de appreciatie van de rechter overgelaten.

Deze lijst van uitzonderingen kan op verzoek van alle representatieve beroepsorganisaties uit een tak van de handel, ambacht of dienstverlening, na advies van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en na raadpleging van de Hoge Raad voor de Middenstand, door de Koning voor een bepaalde beroepstak worden gewijzigd (art. 4, § 2).

Met inachtneming van deze procedure, waarvan de details worden geregeld in de artikelen 9 en 10, kan de Koning trouwens op eigen initiatief, 'wanneer het algemeen nut en de economische noodwendigheden het vereisen' eender welke 'afwijkingen op de bepalingen van de wet toestaan' (art. 8).

Los van deze wettelijke uitzonderingen (art. 4 § 1) en uitzonderingsmogelijkheden (art. 4 § 2) staat de bevoegdheid van de Koning de winkelsluitingsregeling te versoepelen voor - door hem nader aan te duiden - toeristische centra, badplaatsen en luchtkuuroorden, (art. 5) (39), en de

(35) Valt de wettelijke feestdag op een maandag, dan wordt de verlenging tot 21 u. toegelaten op de voorafgaande zaterdag.

(36) B.St., 24 juni 1960.

(37) Zie ook hoofdstuk III, art 66 van de Arbeidswet van 16 maart 1971, B. St., 30 maart 1971.

(38) B. St., 19 september 1973.

(39) Althans in bepaalde door hemzelf te bepalen tijdvakken. Zie verder de ongelukkige tekst van art. 5 : 'De verbodsbepalingen van art. 1 zijn niet van toepassing in de toeristische centra, badplaatsen en luchtkuuroorden. De Koning bepaalt wat dient verstaan

voorwaarden te bepalen waaronder de Colleges van Burgemeester en Schepenen n.a.v. speciale gelegenheden - 'bijzondere voorbijgaande omstandigheden' - (art. 6) of openbare vroeg- of jaarmarkten (art. 7) binnen zekere grenzen, d.w.z. niet meer dan vijftien dagen per jaar, respectievelijk niet voor 4 uur en na 21 uur, afwijkingen mogen verlenen.

Artikelen 11 en 12 bevatten strafbepalingen. *Strafvervolging* is evenwel niet de enige afdoende methode om de toepassing van de wet af te dwingen. Voor handelaars die zich geschaad zouden voelen door het niet-respecteren van de sluitingsuren, bestaat de mogelijkheid een *vordering tot ophouden* in te stellen voor de voorzitter van de rechtbank van koophandel, zetelende zoals in kortgeding, op basis van de Wet op de Handelspraktijken van 1971. Artikel 55 bepaalt: 'de voorzitter van de rechtbank van koophandel stelt het bestaan vast en beveelt de staking van een zelfs strafrechtelijk beteugelde tekortkoming aan de bepaling (...) van art. 54 dat elke daad strijdig met de eerlijke gebruiken op handelsgebied verbiedt'.

De woorden '*zelfs strafrechtelijk beteugelde tekortkoming*' moesten een einde maken aan de reeds sinds *lang heersende rechtspraak* (40) volgens dewelke tegen daden van ongeoorloofde mededinging, die eveneens een inbreuk maken op een strafwet, geen bevel tot ophouden kon worden uitgesproken, op grond van de bepalingen van het K.B. nr. 55 van 23 december 1934 (41), de voorloper van art. 54 van de Wet op de Handelspraktijken. De strafbepalingen van de artikelen 11 en 12 van de Winkelsluitingswet zijn dus geen beletsel voor een rechterlijke injunctie (waarvan de niet-naleving aanleiding geeft tot betalen van geldboeten). Bovendien zal de geschade of bedreigde concurrent (of zijn beroepsorganisatie) niet veel last hebben met het bewijs dat de gewraakte gedraging in strijd is met art. 54 van de Wet op de Handelspraktijken (inbreuk op de eerlijke handelsgebruiken en schade of dreigende schade in zijn beroepsbelangen). Immers, sinds de beschikking van de Voorzitter van de Hrb. Brussel van 17 januari 1972 (42) inzake de verplichte verkoopprijs van sigaretten, staat het vast dat de eerste der na te leven eerlijke handels-

te worden onder toeristische centra, badplaatsen en luchtkuuroorden (1° lid). De Koning stelt eveneens de tijdvakken vast waarvoor afwijkingen worden verleend (2° lid).

In het eerste lid is er sprake van 'niet toepassing', terwijl in het tweede lid van 'afwijking' gewag wordt gemaakt. De tekst betekent overigens dat de Koning afwijkingen zal verlenen op een door de wet zelf reeds buiten toepassing verklaard verbod. Letterlijk geïnterpreteerd vertelt art. 5 dus nonsens. De tekst is van de Verenigde Senaatscommissies voor Economische Zaken en de Middenstand.

(40) VAN BUNNEN, L., noot onder Voorz. Rb. Kh. Brussel, 17 januari 1972, J.T., 1972, blz. 448. Zie ook: Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp Handelspraktijken, Parl. Besch. Senaat, 1968-69, nr. 415, blz. 54.

(41) B. St., 30 december 1934.

(42) Voorz. Rb. Kh. Brussel, 17 januari 1972, J.T., blz. 448, bevestigd door Brussel, 31 januari 1973, Bulletin van de handelsreglementering (uitgave Ministerie van Economische Zaken), nr. 2, blz. 34. Zo ook: Voorz. Rb. Kh. Brussel, 24 april 1972, niet gepubliceerd.

gebruiken is : *het respect voor de wet*. Het kan echter niet betwist worden dat de niet-naleving van de sluitingsuren door een bepaald distributiebedrijf de concurrenten schaadt in hun beroepsbelangen. De Winkelsluitingswet is overigens een typische wet ter bescherming van *concurrenten* (43). Dus zelfs indien men voor de toepassing van de artikelen 54 en 55 van de Wet op de Handelspraktijken een stricte '*Schutznormtheorie*' zou toepassen, dan nog zou de vordering tot ophouden nooit aanleiding mogen geven tot enige twijfel vanwege de rechter (44).

Tenslotte zou ook de Minister van Economische Zaken een vordering tot ophouden kunnen instellen tegen de detailhandelsonderneming die reclame zou maken met late sluitingsuren. Een dergelijk bedrijf maakt zich immers schuldig aan een *verboden handelspubliciteit* 'die een daad in de hand werkt welke luidens art. 55 van deze wet moet beschouwd worden als een tekortkoming aan de daarin aangeduide bepalingen' (art. 20, 4°). De in de hand gewerkte tekortkoming is het niet-naleven van het eerlijk handelsgebruik, dat gebiedt de wetten (alleszins die ter bescherming van de concurrenten) na te leven.

Een inbreuk op artikel 20, 4° (dus reclame voor een verboden handelsactiviteit) kan ook vervolgd worden door representatieve consumentenverenigingen (die er in deze gelegenheid geen belang bij hebben) en door de Minister van Economische Zaken (art. 57, lid 2).

II. BESCHERMING VAN CONSUMENTEN

II.1. Maatregelen ter bescherming van de consument komen in onze consumptiemaatschappij hoe langer hoe meer voor (45). Hier wil ik mij beperken tot een aantal legislatieve, bestuurlijke en jurisprudentiële ontwikkelingen i.v.m. enkele *recente fenomenen* in de detailhandel, waartegen van consumentenstandpunt bezwaren zijn gerezen.

II.2. Prijsconcurrentie

II.2.1. Prijsaanduiding.

Dit fenomeen houdt verband met de verkoopsstrategie der grote distributieondernemingen : de reclame met goedkope prijzen (prijsconcur-

(43) Zie bv. blz. 2, 4° alinea van het Kamerverslag (Parl. Besch. Kamer, 1972-73, nr. 636/2) dat met de zinsnede 'voorstel dat er ongetwijfeld zal toe bijdragen de concurrentievoorwaarden in de distributiesector gelijk te schakelen' representatief is voor de bedoeling van de bezielers van het voorstel.

(44) Zie over de '*Schutznormtheorie*' : LIMPENS, J., *Rechtsvergelijkende aantekeningen bij de relativiteitsleer terzake van onrechtmatige daden*, R.W., 1961-62, kol. 2437-2444.

(45) Een volledig overzicht van het recht dat die bescherming tot doel heeft, is in België onbestaande. Voor het Engelse recht bestaat : BORRIE, G. en DIAMOND, A.L., *The consumer, society and the Law*, 1973, 3° uitgave, Pelican Books, nr. A 647.

Voor het Nederlandse taalgebied raadplege men : POLAK, J.M., *Consument en recht*. Een consumentenrecht ? S.E.W., 1967, blz. 425 e.v.

rentie), die meestal gevoerd wordt door middel van een *vergelijking tussen de eigen prijs en een als 'normaal' gepresenteerde prijs*. Daar nu deze zgn. 'normale' prijs louter *fictief* kan zijn of *niet terzake* (bvb. een prijs aanbevolen door de fabrikant maar door bijna geen enkele handelaar aangerekend) is de wetgever in een aantal landen tussengekomen om in het voordeel van de consument regels op te stellen m.b.t. prijsaanduiding en prijsvergelijking of, om de bestaande wetgeving te verstrengen. Ik noem : de artikelen 2 tot en met 4 van de *Wet op de Handelspraktijken* van 1971 in België ; het *besluit van de Franse 'Service des Prix'* nr. 25-800 van 3 juni 1970 (46) ; de Duitse *Preisauszeichnungsverordnung* van 18 september 1969 (47) ; de Engelse *Trade Descriptions Act* van 1968 (artikel 11, lid 2).

In *Nederland* is in de Tweede Kamer een wetsontwerp ter discussie dat het de regering moet mogelijk maken in het belang van de verbruiker regels op te stellen i.v.m. het bekendmaken van de prijzen (48).

11.2.2. Aanbevolen prijzen.

Eén van de regels i.v.m. prijsvergelijking in *België* is het verbod te verwijzen naar prijzen, door de fabrikant of de invoerder opgelegd, indien dit niet op goed zichtbare en ondubbelzinnige wijze wordt aangeduid. Het gevaar voor artificiële hoge 'aanbevolen prijzen', die geen ander bestaan kennen dan de detailhandelaar een middel tot kortingspolitiek in de hand te spelen, wordt daarmee *niet uitgeschakeld*.

In *Frankrijk* waar een gelijkaardige regeling geldt, verwittigde de overheid dat ze bij de vaststelling van *overdreven hoge 'aanbevolen prijzen'* gebruik zou maken van haar bevoegdheid het aanbevelen van prijzen per sector te verbieden (49).

In *Duitsland* werd door de recente wijziging van de *kartelwetgeving* (50) het systeem der aanbevolen prijzen - in tegenstelling met voortaan verboden verticale prijsbinding - behouden. Nieuw is echter dat de kartelautoriteiten op grond van § 38 a, lid 3, de bevoegdheid krijgen een aanbevolen prijs te verbieden indien blijkt dat die fictief is, d.w.z. door bijna niemand wordt aangerekend.

(46) J.C.P., 1971, III, nr. 36739.

(47) BGBl., blz. 1733.

(48) Wetsontwerp wijziging Prijzenwet, zittijd 1972, nr. 12054/1. Op 21 mei 1973 was de Kamercommissie klaar met haar voorlopig verslag (nr. 12054/5).

(49) Art. 3 bis van de Prijzenverordening van 30 juni 1945, ingelast door verordening nr. 67-835 van 28 september 1965.

(50) 'Zweites Gesetz zur Änderung des Gesetzes gegen Wettbewerbsbeschränkungen' van 3 augustus 1973, BGBl., blz. 917. De volledige, gecoördineerde wettekst werd gepubliceerd in *Wirtschaft und Wettbewerb*, 1973, blz. 537 e.v. Hier vindt men ook de tekst van het Bericht van de Commissie voor Economische Zaken van de Bondsdag. Voor een commentaar op de wet, zie : EBEL, H.-R., NJW, 1973, blz. 1665 e.v.

II.2.3. Lokprijzen.

Het probleem van waarheid in de reclame (51) is verwant met dat der 'loss leaders'. Dit is de verkoopstactiek waarbij enkele produkten van een bekend merk tegen verlies worden verkocht om het publiek alzo in zijn inrichting te lokken. Dit gebeurt dat in de hoop dat de klanten ook andere, duurdere produkten zullen kopen. Daar deze praktijk terecht als een vorm van potentiële klantenmisleiding wordt aanzien, maar vooral omdat de grote merkhouders een dergelijke vorm van reclame best kunnen missen, werd ze in verschillende landen verboden of onmogelijk gemaakt door een algemeen verbod van verkoop met verlies.

In Frankrijk verbiedt artikel één van de wet van 2 juli 1963 de verkoop met verlies. Door een '*communiqué relatif à la pratique dite des prix d'appel et à l'application des dispositions légales concernant les ventes à la perte*' (52) werd het verbod uitgebreid tot de *niet-verlieslatende* lokprijzen.

In België verbiedt nu ook artikel 22 van de Wet op de Handelspraktijken de verkoop met *verlies of met een uitzonderlijke beperkte winstmarge* (53). Over dit artikel bestaat reeds een uitgebreide rechtspraak.

In Duitsland werd bij een recente herformulering van § 3 van het '*Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*' (UWG) (over 'Irreführende Werbung') door de wijzigingswet van 1969 geen bepaling tegen 'Lockvogelwerbung' ingelast, wel echter tegen misleiding in de prijs in het *algemeen*. Op grond van de nieuwe tekst kwam het BGH tot een veroordeling van een typische 'loss leadering' van een bekend likeurmerk (54).

II.2.4. Discount-prijzen.

Het succes van de 'discount'-warenhuizen bracht vele detailzaken ertoe zich 'discount' te gaan noemen of met 'discount'-prijzen te gaan scherpen, alhoewel hun activiteiten zeker niets met discounting te maken hadden.

In Duitsland moet nu volgens het BGH (55) een reclame met discountprijzen - wil ze waarachtig zijn en dus niet in strijd met § 3 UWG - prijzen

(51) Er dient opgemerkt dat in zoverre de prijsaanduiding echt 'misleitend' is, deze in alle landen waar dergelijke reglementering bestaat, onder het algemeen verbod van misleidende reclame valt. Bv. voor België art. 20, 1°, Wet op de Handelspraktijken; in Duitsland: § 3 UWG ('Wer (...) über Preisbemessung einzelner Waren (...) über Preislisten (...) irreführende Angaben macht'); Frankrijk: art. 5 van de Wet van 2 juli 1963; Verenigd Koninkrijk: Trade Descriptions Act, 1968; Zweden: art. 2 Wet Handelspraktijken 1970. Zie ook art. 1 van de Aanbeveling van het Ministercomité van de Raad van Europa m.b.t. de bescherming van de consument tegen misleidende reclame.

(52) Bulletin Officiel des Services des Prix, 3 juni 1970, J.C.P., 1970, III, nr. 36738.

(53) Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp nr. 415 betreffende de handelspraktijken, Parl. Besch. Senaat, 1968-69, nr. 415, blz. 17 en 18.

(54) BGH, 17 september 1969, GRUR, 1970, blz. 33, met noot DROSTE. Zie ook: WEBER, G., *Lockvogelwerbung, Wettbewerb In Recht und Praxis*, 1970, blz. 130 e.v.

(55) BGH, 13 november 1970, NJW, 1969, blz. 378 e.v.

aanbieden die beduidend lager liggen dan in de concurrerende detailhandel (bv. voor elektrische toestellen minstens 10 %).

II.2.5. Groothandelsprijzen.

Het is weer in *Duitsland* dat men meende iets te moeten ondernemen tegen allerlei detailhandelaars die hun zaak ten onrechte '*groothandel*' noemden, het publiek aantrokken met '*groothandelsprijzen*' (zgn. fabrieksprijzen) of door een systeem van '*koopberechtigingskaarten*' ('Kaufscheine') het publiek het gevoel gaven het exclusieve voorrecht te genieten in een groothandel, aan groothandelsprijzen hun inkopen te kunnen doen. Door de reeds vermelde wijzigingswet van het UWG werd in 1969 een § 6a en een § 6b ingelast, die deze verkoopmethoden slechts in uitzonderlijke gevallen toelaat (echte groothandel houdt in dat *geen verbruikers* worden toegelaten of dat aan verbruikers *dezelfde voorwaarden* worden toegestaan als aan detailhandelaars).

In *België* werd het probleem nijpend n.a.v. enkele 'Makro'-vestigingen, zelfbedieningszaken die zich voordoen als een groothandel en deze mythe kracht bijzetten door de toegang theoretisch aan detailhandelaars voor te behouden, voorzien van een 'paspoort'. In feite kunnen vrienden en familieleden er eveneens kopen. De detailhandelaars bevoorraden zich vrij met produkten uit het hele assortiment.

Deze zijn grotendeels voor persoonlijke consumptie bestemd. In een recent bevelschrift (56) veroordeelde de Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel van Brussel, uitspraak doende op grond van artikel 55 van de Wet op de Handelspraktijken deze handelswijze als een vorm van *misleidende reclame*. De vordering tot ophouden was hier ingesteld door de Nationale Federatie van Platenhandelaars van België.

II.3. Verkoop met premie in nieuwe gedaanten

De verkoop met premie is geen nieuw fenomeen. Reglementeringen terzake bestaan reeds decennia in de meeste Westerse landen (57). Ondoeltreffendheid gaf in verschillende landen aanleiding tot wetwijzigingen. Deze wijzigingen betekenden telkens een *verscherping* op materieel-rechtelijk vlak een ruimer premiebegrip of een verkorting van de lijst uitzonderingen. Nochthans kan men zich niet van de indruk ontdoen dat het voortbestaan van het premiesysteem grotendeels te wijten is aan het *vervolgingsbeleid*.

In *België* werd alvast naar een nieuw *sanctiesysteem* gegrepen. De uitroeiing van de verkoop met premie zou niet meer het exclusief voorrecht blijven van een - op economisch-delicteueel vlak - *vrij inert parket*.

(56) Rb. Kh. Brussel, 29 september 1972, R.W., 1972-73, kol. 1151 e.v., met noot P. DE VROEDE.

(57) De grote uitzondering is het Verenigd Koninkrijk. Voor een overzicht, zie: VAN GERVEN, W., *Het toegeven van premies in het klein Europees Handelsverkeer*, Brussel, 1960, blz. 14 (4).

Concurrenten, professionele- en consumentenorganisaties zouden via een vordering tot staken tegen auteurs van 'gezamenlijke aanbiedingen' kunnen optreden. Artikel 35 van de Wet op de Handelspraktijken wil door het verbod van 'gezamenlijke aanbiedingen' niet alleen de traditionele verkoop met premie verbieden, maar tevens de 'koppelverkopen' (bvb. een vulpen én een kogelpen voor x frank). Men zal zich herinneren dat deze nieuwe reglementering hét hete hangijzer was van het wetsontwerp inzake de handelspraktijken (58).

In *Frankrijk* verscherpten het decreet nr. 71-270 van 7 april 1971 (59) en kort daarna de wet van 29 december 1972 de bestaande reglementering van 1951 (60). Voortaan vallen - net als in België - de *diensten* ook onder het verbod en werd het aantal uitzonderingen tot een paar onbeduidende toegiften herleid.

In *België* wees de ervaring ondertussen uit dat ook de nieuwe wetgeving *leemten* bevatte; het toegeven van premies zelf is niet verboden, enkel het *aanbieden*, zodat tegenwoordig de *cryptische reclame* voor geschenken, vooral in de petroleum sector, hoogtij viert. Ook is de lange lijst uitzonderingen op het verbod van artikel 35 (zie de artikelen 36 tot en met 38) - zoals L. VAN BUNNEN het opmerkte - niet van aard de wetgever te geloven, die beweerde dat hij de consument nog beter wilde beschermen (61).

Ook in *Nederland* denkt men aan een nieuwe wet ter vervanging van de Wet Beperking Cadeaustelsel van 13 juli 1955 (62). Ter gelegenheid van een recente aanpassing van deze wet aan de nieuwe vestigingwet Detailhandel 1972 (63) werd door de toenmalige Staatssecretaris voor Economische Zaken benadrukt dat met een fundamentele wijziging van de wet best zou gewacht worden op de voorstellen inzake *E.E.G.-harmonisatie van de verkoop met premie*. Dat die harmonisatie gewenst wordt is zeker (64), maar of dit te verwachten is voor de eerstvolgende jaren blijft twijfelachtig (65).

Bepaalde *actuele vormen* van cadeaustrekking zijn het reeds hoger besproken *gratis klantenvervoer* (dat in Duitsland niet geacht wordt te

(58) Voor een heldere en kritische commentaar: VAN BUNNEN, L., *La vente avec primes dans la nouvelle loi sur les pratiques de commerce*, J.T., 1971, blz. 657 e.v.

(59) J.O., 14 april 1971, D. Lég., 1971, blz. 172.

(60) Een zeer kritisch artikel met verwijzingen naar de oorspronkelijke reglementering: FOCSANEANU, L., *La loi du 29 décembre 1972 sur les ventes et les prestations avec primes*, J.C.P., 1973, I, nr. 2548.

(61) VAN BUNNEN, L., *o.c.*, blz. 661.

(62) Ned. St., 1955, 345. De tekst van de wet en commentaar vindt men bij: KOMEN, A. en VERKADE, D.W.F., *Kansspelen en cadeau-acties*, Deventer, 1971.

(63) Memorie van Toelichting bij het aanpassingsontwerp van 13 januari 1972, Doc. Kamer, 1971-72, nr. 1167.

(64) Zie het verslag van G. SCHRICKER over de bijeenkomst te Brussel in 1972 van de 'Réunion concurrence déloyale', GRUR int., blz. 141 e.v. (vooral blz. 143 en 147).

(65) VERLOREN VAN THEMAAT, P., *Cadeaustelsel gebonden aan een wettelijk kadaver*, S.E.W., 1972, blz. 84.

vallen onder het premieverbod) en het inrichten van *reclame-uitstapjes* waarbij doorgaans slechts een klein deel van de onkosten door de deelnemers moet vergoed worden. In een 'koop-euforische' sfeer wordt dan gretig ingegaan op allerlei lang niet goedkope aanbiedingen. Dit verkoopreeds duidelijk gesteld worden dat de meeste premiëreglementeringen *procédé* wordt hieronder bij de colportage behandeld. Ondertussen moge (o.a. de Belgische) niet bedoeld zijn voor *cadeau's*, die *los van enige koopverplichting* worden geschonken.

II.4. COLPORTAGE (Agressieve verkoopsmethoden).

De laatste jaren stelt men een toenemend aantal klachten vast i.v.m. agressieve verkoopsmethoden, buiten de sedentaire detailhandel. De traditionele huis-aan-huis-colporateurs met stofzuigers en tapijten, later ook met encyclopedieën, hebben hun opvolgers gevonden in *inrichters van toeristische uitstapjes* met verkoopintermezzo, *gezellige bijeenkomsten* onder vriendinnen n.a.v. een 'demonstratie' voor keukengerei, cosmetica ed. . De traditionele *huis-aan-huis colportage* is echter niet uitgestorven. De *aangeboden produkten* verschillen wel: verzekeringen, computerkursussen per briefwisseling, enz. . Ook de overredingsmiddelen verfijnen zich. De gebruikelijke leugens blijven. Komen erbij: psychische druk door *overrompeling* (het onverwacht bezoek na een 'onverbindend verzoek om inlichtingen'), door het spelen op *gevoelens* (medelijden met de noodsituatie van de colporteur) of door het wekken van *levensverwachtingen*. Tenslotte wordt de - vooral thuis aangesproken - consument steeds kwetsbaarder voor misleiding over de *draagwijdte van zijn beslissing* (66).

II.4.1. De wil om iets tegen dergelijke verkoopsmethoden te doen heeft zich de laatste jaren in ongeveer alle landen van West- en Noord-Europa gemanifesteerd. Los daarvan kon de rechtspraak door een *actuele interpretatie van oudere wetgeving* m.b.t. 'ambulante handel' (bvb. in België en Duitsland) of ongeoorloofde mededinging (vooral in Duitsland) soms een *bijkomende bescherming* bieden. Immers, de nieuwe wettelijke maatregelen blijven doorgaans beperkt tot *afbetalingstransacties*, omdat het gevaar voor onbezonnen aankopen daar het grootst wordt geacht. De nieuwe wetten (67) op het gebied van de afbetalingscolportage voorzien doorgaans in een '*afkoelingsperiode*' (van gemiddeld 7 dagen) tijdens dewelke de consument zonder kosten kan afzien van de overeenkomst, gesloten buiten het bedrijf van de verkoper. Het betreft dus een *rechtsgeldige herroeping* (eenzijdige verbreking) *binnen een bepaalde termijn*

(66) Over de gevaren bij colportage leze men o.a. de Memorie van Toelichting bij het Nederlandse ontwerp Colportagewet (1971-72, Tweede Kamer, nr. 11106/3, blz. 11), en het Engelse 'Molony Report', Final Report of the Committee on Consumer Protection, 1962, blz. 742.

(67) Gezien de snelle evolutie van deze materie is het enige nog bruikbare overzicht van de wetgeving in de landen van Noord- en West-Europa het artikel van BARTSCH, H.-J., *Privatrechtliche Schutz des Verbrauchers bei Haustürgeschäfte*, ZRP, 1973, blz. 219 e.v.

van een geldig tot stand gekomen overeenkomst, of zo men wil, van het door de wetgever van de handtekening losgekoppelde wilsbesluit. Meestal moet dit gebeuren door een *aangetekende brief*. In België wordt een dergelijk systeem voorzien door de wet van 8 juli 1970 (68), die een bepaling met die strekking inlaste in de afbetalingswet van 9 juli 1957. In Duitsland ligt een wetsontwerp klaar (69). In Frankrijk voorziet de wet nr. 72-1137 van 22 december 1972 (70) benevens een afkoelingsperiode (zowel voor afbetalings- als contanttransacties) in *strafsancties* op bepaalde vormen van psychische druk bij huis-aan-huis-colportage (71). In Luxemburg stelt een wet van 5 maart 1970 (72) een *principieel verbod* op colportage. In Nederland wordt medio 1974 (73) de inwerkingstelling van de nieuwe colpartagewet van 7 september 1973 (74) verwacht. Deze nieuwe wet voorziet in een *registratiesysteem* voor colporteurs (75) en in een *afkoelingsperiode*. De reglementering is enkel van toepassing op *afbetalingscolportage* maar kan door een algemene maatregel van bestuur uitgebreid worden tot elke vorm van colportage. Daarentegen is *krediet-colportage absoluut verboden*.

De E.E.G.-Commissie werkt momenteel aan een ontwerp van *richtlijn* inzake de invoering van een afkoelingsperiode in de reglementering der Lidstaten (76).

II.4.2. Daarmee is geen volledig overzicht gegeven van de nieuwe ontwikkelingen terzake. Een onvolledige opsomming van relevante rechtspraak en wetten m.b.t. deelaspecten van het colportageprobleem zou ons te ver leiden. Ik zou enkel nog willen wijzen op artikel 53 van de Wet op de Handelspraktijken dat met het verbod van de *'reizende verkopen'* een *lacune in de wetgeving* betreffende de leurhandel wilde dichten. Artikel 53 viseert in feite de zgn. *'partyverkoop'* en aanverwante verkoopsmethoden, die vaak ontworpen werden om de bestaande wetgeving te *omzeilen* (77). Eén van die aanverwante en beslist *'reizende*

(68) B. St., 29 juli 1970.

(69) Ingediend door het Land Hessen op 16 januari 1973, Bundesrat-Drucksachen, nr. 90/73.

(70) 'relative à la protection des consommateurs en matière de démarchage et de vente à domicile', J.O., 23 februari 1972, J.C.P., 1973, III, nr. 39950.

(71) Men kan ook verwijzen naar een wet (5 juli 1972) die de verkopen (meestal aan de huisdeur) voor liefdadig doel reglementeert.

(72) Tekst in : Collections Jupiter, vol. III Pratiques commerciales.

(73) S.E.R.-Bulletin, 1973, nr. 27, blz. 37.

(74) In België moeten colporteurs een vergunning bezitten : K.B. nr. 82 van 29 november 1939 over de leurhandel, B.St., 8 december 1939. Zie : PONNET, *Leurhandel*, A.P.R.

(75) Europe, 14 september 1972, blz. 7.

(76) Cass., 23 september 1969, R.W., 1969-70, kol. 713 e.v., dat het door Avon-Cosmetics ontworpen systeem van persoonlijke bezoeken, waarbij de cliënt formeel dit bezoek had aangevraagd, als niet vallende onder het vergunningsstelsel beschouwde. (K.B. nr. 82 van 28 november 1939 over de uitoefening van de leurhandel).

(77) OLG Hamm, 10 juni 1969, GRUR, 1970, blz. 427 : een vitaminekuur bestaande uit 30 flessen aan ca. 1.400 fr., Amtsgericht Trier, 22 juli 1971, NJW 1972, blz. 1600.

verkopen' is het systeem van de reclame-uitstapjes. Het gebeurt niet zelden dat bij dergelijke reisjes, waarvan de deelnameprijs beduidend beneden de kostprijs ligt, massaal kookpotten, elektrische dekens en andere dure voorwerpen worden besteld. Dit is een normale reactie van het publiek dat zich verplicht voelt uit *dankbaarheid* iets te kopen (78). In *Duitsland* worden dergelijke misbruiken beteugeld op grond van *diverse wetsbepalingen*, o.m. § 3 UWG. Het groot aantal reclame-uitstapjes dat jaarlijks georganiseerd wordt, plaatst de rechtbanken echter voor een onmogelijke taak. Evenmin zou een recente wetswijziging (§ 56 a van de Gewerbordnung) die het overheidstoezicht op dergelijke reisjes verscherpt effectief toepasbaar zijn (79). Een nieuw perspectief - naast de te verwachten afkoelingsperiode voor afbetalingscolportage - biedt een vonnis van het Amtsgericht Trier (80). Hier werd de vordering van een organisator van dergelijke reisjes tegen een niet-betalende koper van huishoudtoestellen afgewezen, op grond van de overweging dat de overeenkomst nietig was, als *strijdig met de goede zeden* (§ 138 BGB). Dit leidde de rechter af uit het feit dat de verkoper een 'psychologische koopdwang' had uitgeoefend.

III. CONJUNCTURELE MAATREGELEN MET RECHTSTREEKS GEVOLG VOOR DE DETAILHANDEL

Twee belangrijke economisch-rechtelijke wetten zijn de *Prijzenwet* (81) en de *Afbetalingenwet* (82). Beide wetten worden vaak als instrumenten van conjunctuurpolitiek gehanteerd, soms met duidelijke normzetting voor de detailhandel.

III.1. De prijzenwet

Ongeacht de bijzondere reglementering die voor bepaalde sectoren uit de detailhandel kan gelden - zo bvb. de programmaovereenkomst voor brood, maximaprijzen voor melk en aardappelen, enz. - geldt voor de detailhandel in zijn geheel principieel de *verplichte prijsverhogingsaangifte*, ingesteld door M.B. van 22 december 1971 op grond van art. 2 § 4 Prijzenwet (83). Dit besluit voorziet in een termijn van twee maanden te

(78) Aldus KISSELER, M., *Zur Neufassung des § 56 Gewerbordnung, GewA*, 1969, blz. 147 e.v.

(79) Amtsgericht Trier, 22 juli 1971, NJW, 1972, blz. 160.

(80) Wet van 22 januari 1945 betreffende de economische reglementering en de prijzen (zoals gewijzigd door de wet van 30 juli 1970), B.St., 24 januari 1945.

(81) Wet van 9 juli 1957 tot reglementering van de verkoop op afbetaling en zijn financiering, B. St., 26 juli 1957.

(82) B. St., 28 december 1971, aangevuld door M.B. van 20 april, B. St., 25 april 1972. Over de reglementering van voor 1971, zie: DE VROEDE, P., *Aspecten van het overheidsbeleid inzake prijzen*, R.W., 1971-72, kol. 593 e.v.

(83) M.B. van 1 maart 1973, B. St., 6 maart 1973.

rekenen vanaf de aangifte, tijdens dewelke de onderneming zich van de prijsverhoging moet onthouden. Deze termijn bedraagt momenteel 3 maanden (84). Vanaf 1 januari 1974 zal hij opnieuw 2 maanden bedragen (85). Men heeft echter periodes van 4 maanden gekend (t.w. van 1 maart tot 30 juni 1973) (86)! De langere termijnen werden ingevoerd als *anti-inflatoire maatregelen*, die dus een vertraging van de prijsstijging beogen. Zoals gezegd is de detailhandel aan de verplichting van prijsverhogingsaangifte onderworpen. Praktisch gezien heeft dit slechts betekenis voor de *distributiebedrijven die zelf hun produkten conditioneren* (er hun commerciële vorm aan geven) of ze *onder een eigen handelsmerk in de handel brengen* (zie artikel 1 § 3 K.B. van 22 december 1971) en voor de *ambachtelijke en dienstensector*. Wat deze laatste sectoren betreft, dient bovendien opgemerkt dat door M.B. van 20 april 1972 de verplichte prijsverhogingsaangifte werd afgeschaft voor bedrijven met een omzet van *maximum 5 miljoen frank* per jaar. Als nieuwe anti-inflatoire maatregelen werden echter door het M.B. van 1 augustus 1973 (87) een aantal ondernemingen uit de dienstensector opnieuw aan de verplichting van de aangifte onderworpen. Het betreft die activiteiten die een *homogeen karakter* vertonen of het voorwerp uitmaken van *vergelijkbare tarieven*. Concreet zijn het o.a. : auto-onderhoud, parkeerplaatsen, schoenlapperij, kapsalons, hotels, restaurants, herbergen, bioscopen ...

III. De afbetalingswet

Ter uitvoering van de hoger genoemde Afbetalingswet van 1957 werd op 23 december een uitvoeringsbesluit getroffen (88). Dit besluit werd gedurende de 26 jaren van zijn bestaan niet minder dan 17 keren gewijzigd, voor het laatst door het K.B. van 1 augustus 1973 (89). Voorwerp van de meeste wijzigingen is een *verhoging of een verlaging van het door de koper te betalen voorschot* en/of een *verkorting of een verlenging van de maximum toegelaten afbetalingstermijn*. Door deze maatregelen hoopt men de consumptie af te remmen, respectievelijk te bevorderen. De twee meest recente besluiten betekenden een evolutie in twee etappes van een uitermate lakse (en dus consumptiebevorderende) reglementering, tot en *zeer strenge*. Van april 1972 tot februari 1973 bedroeg het minimale voorschot voor alle produkten 15% en de afbetalingstermijnen gingen tot 36 maanden (voor nieuwe wagens). Tegenwoordig dient bij de aan-

(84) M.B. van 20 juli 1973, B. St., 24 juli 1973.

(85) M.B. van 1 maart 1973, l.c.

(86) B. St., 7 augustus 1973.

(87) K.B. houdende bepaalde uitvoeringsmaatregelen van de wet van 9 juli 1957 tot reglementering van de verkoop op afbetaling en zijn financiering, B. St., 29 december 1973.

(88) B. St., 17 augustus 1973; de vorige wijzigingen dateren van 21 februari 1973 en 10 juli 1972.

koop van een nieuwe wagen meteen 40 % van de prijs te worden betaald. De maximum afbetalingsduur bedraagt 24 maanden. Eén van de doelstellingen van de Afbetalingswet was : een wapen in handen hebben om een conjunctuurpolitiek te voeren t.a.v. de *private consumptie* (90), een andere doelstelling was de *bescherming van de consument tegen zichzelf* (91). Deze laatste dreigt echter verloren te gaan in perioden waar de regering haar bevoegdheden op conjunctureel vlak *te intensief gaat hanteren*. Wie laat zich afschrikken door een voorschot van 15 % ?

(89) en (90) Zie de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp Pasin., 1957, blz. 472-473.